

ל"ך ירושלים -

חמ"ד של חברותא לרגל יובל לאיחוד העיר

אל בורות המים

תלמידים יקרים,

בחג הסוכות ממנו נפרדנו לפני מספר ימים צינו את שמחת בית השואבה והתחלנו בהזכרת הגשמים. במהלך חדש חשון הבעל"ט (=הבא עלינו לטובה) נתחיל גם בבקשת הגשמים. לקראת שבת מברכים של חדש מר - חשון חשבנו שזוהי הזדמנות לעסוק הפעם בירושלים והמים...

ניסוח המים

קראו את ההסבר הבא והשלימו בו את המלים החסרות בעזרת התרמילון.

נסוך המים היא _____ שהתקימה בתקופת בית המקדש בימי חג ה_____ בבוקרו של כל יום מימי החג. המצוה התקימה בנסוך מים בשעת הקרבת קרבן ה_____ של שחר (נוסף לנסוך היין שהתקים לאורך כל השנה בשעת הקרבת הקרבנות).

מצוה זו אמנם לא מזכרת בתורה, אך על פי המסורת היא "הלכה ל_____ מסיני". הנסוך נעשה בחג הסוכות שבו מתפללים ונדונים על המים - גשמי החרף של אותה השנה ועל פי הסברם של חז"ל בזכות מצוה זו מתברכת השנה ב_____.

כיצד התקימה המצוה?

לאחר שחגגו בחצר המקדש לאורך כל הלילה את "שמחת בית ה_____ " ברקודים, שירה ונגינה יצאו עם שחר הכהנים והעם לשאב מים ממעין ה_____ הנשפך אל ברכת השלוח בצלוחית של _____ המכילה שלושה לוגים (כחצי ליטר). השאיבה נעשתה בפמביות וחגיגות רבה, ולותה גם היא בכלי נגינה. לאחר השאיבה, היו מגיעים לשער המים בבית המקדש שם תקעו והריעו ותקעו בחצוצרות ובשופרות. הכהן שזכה בעבודת הנסוך, היה עולה בכבש אל מזבח העולה ושופך את המים מצלוחית הזהב לתוך ספל _____ המנקב בתחתיתו (תוך כדי שפיכת יין לספל זהה, המנקב בתחתיתו אף הוא). מהספלים היו נחלים המים והיין דרך המזבח לשיתין (חלל עמק מתחת למזבח).

תרמילון: מ300 \ תמיד \ מה \ מאכה \ כסף \ איחון \ להב \ אמצ'ט \ סוכות

למרות חשיבותה הרבה של מצות נסוך המים אספקת המים לעיר היתה לאורך כל שנות קיומה אתגר מרכזי על הסבות לכך והפתרונות שהצעו במהלך הדורות תקראו בקטע הבא - עינו בו ומלאו את המשימות שבהמשך.

אספקת המים לירושלים

הרקע לבעיה

אמנם בירושלים יורדים כ-550 מילימטר גשם בשנה בממוצע, אך את מרביתם לא נתן לאגר. בשל מקומה - בראש ההר, מי הגשמים היורדים אל הקרקע ניגרים ממנה במהירות מזרחה או מערבה, ואינם מספיקים לחלחל אל תוך הקרקע.

גם מי התהום (הנמצאים מתחת לפני הקרקע) באזור מעטים ואף לא אחד מהם נובע בתחומה (בגבולותיה הקדומים), ועל תושביה היה לצאת אל מחוץ לחומות העיר כדי להגיע אל מקורות המים.

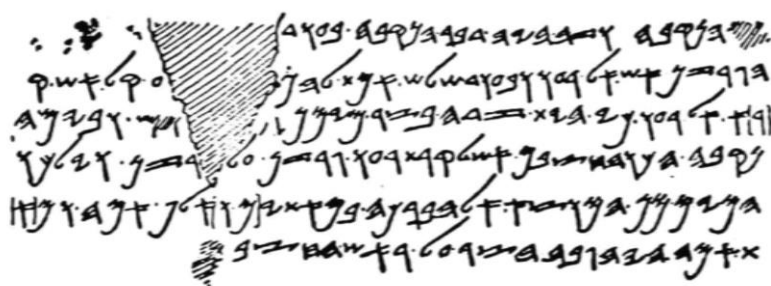
כמו כן חציבת בארות לא היתה אפשרית בשל גבהה, כ-700 מטרים מעל פני הים, מאות מטרים מעל מפלס מי התהום.

כיצד נסו להתמודד עם בעיה זו לאורך השנים?

ירושלים הוקמה לפני כ-4,500 שנה, בתחלה היו יוצאים תושבי העיר אל המעינות שנמצאו למרגלות העיר ובעקר למעין הגיחון, אולם דבר זה היה מסכן בזמנים של מלחמה ועל כן יזם חזקיהו המלך (לפני כ-2,700 שנים) את חציבת נקבת השלוח - תעלה תת קרקעית שהובילה את מי הגיחון אל תוך ברכת השלוח הנמצאת בתוך תחום העיר המוגנת בחומה.

הידעת?

לפני כ-130 שנה נמצאה כתובת עתיקה בנקבת השילוח ובה מתואר בכתב עברי קדום הרגע שבו שתי קבוצות החופרים (אלו שהחלו בחפירת הנקבה ממעין הגיחון ואלו שיצאו לחפירה מתוך העיר) נפגשו והשלימו את חפירת הנקבה. לצערנו כתובת חשובה זו נמצאת היום במוזיאון בטורקיה...
(לפניך העתק של הכתובת המקורית ותרגומה לכתב בו אנו משתמשים כיום)

[תמה] הנקבה. וזה היה דבר הנקבה. בעוד [מנפים החצבם את] הגרזן אש אל רעו ובעוד שלש אמת להנקב, [נשמ] ע קול אש ק כא אל רעו כי הית זדה בצר מִיָּמֶן וּמִשְׁמָלָא. וביים ה נקבה הפו החצבם אש לקנת רעו גרזן על [ג]רזן. וילכו המים מן המוצא אל הבככה במאתים ואלף אמה, ומ[א] ת אמה היה גבה הצר על ראש החצב[ם]

החשמונאים (לפני כ-2,000 שנה) היו הראשונים שפתרו את בעית אספקת המים לירושלים באמצעות הבאת מים ממרחקים. הם עשו זאת על ידי בניית אמות מים (תעלות) ארכות ממעינות באזור בית לחם וגוש עציון (אזורים הגבוהים מירושלים), שהוליכו אלפי ליטרים של מים ביום לירושלים בעזרת הפרשי הגבהים שבין האזורים.

פתרון זה נמשך שנים רבות מאד עד לימי השלטון העותומני (תורכי) אולם הוא הצריך תחזוקה שוטפת שכללה את נקיון האמות ושמירה מפני נזקים שונים ולכן עם היחלשותו של שלטון זה האמות החלו לההרס והספקת המים בעזרתן הצטמצמה. אז החלו בחפירת בורות מים רבים בחצרות הבתים שמולאו בכל שנה מחדש במי גשמים. פתרון זה היה חלקי גם בשל כמות המים המצומצמת וגם בשל בעית נקיון הבורות.

רק בתקופת המנדט הבריטי (לפני כ-80 שנה) החלו בהבאת מים בעזרת מערכת צנורות ומשאבות מודרנית.

עם אילו מהבעיות הבאות תושבי ירושלים אינם צריכים להתמודד?
(סמנו את התשובה הנכונה)

- מחסור במצינות באזור.
- קשי בחציבת בארות בשל גובה הציר מעל למי התהום.
- כמות גשמים מועטה מאד.
- בגלל מקום הציר הגשמים נארים מהר מדי לפני שמספיקים לאגור אותם.

סדרו את הפתרונות שמצאו תושבי ירושלים לבעית המים ע"פ סדר התקופות.

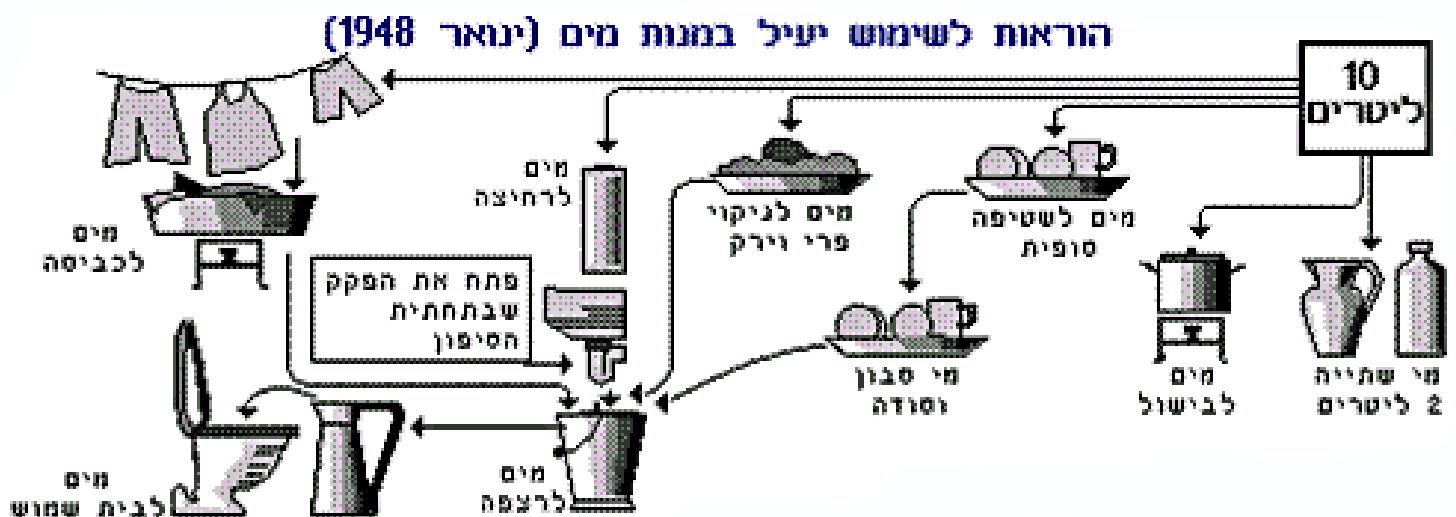
- ___ - מערכת צנורות ומשאבות.
- ___ - ירידה על המצינות לצורך שאיבת מים.
- ___ - חפירת בארות מים בחצרות הבתים.
- ___ - חציבת נקבה אל תוך הציר.
- ___ - בניית אמות מים ארכות.

לו היתה לכם מכונת זמן באיזו מהתקופות המוזכרות בקטע הייתם רוצים לבקר? הסבירו את בחירתכם.

מלחמת העצמאות - בחלרה אל בורות המים...

קראו את ההסבר הבא ואת המשפטים שבהמשך והקיפו רק את המשפטים הנכונים - משפטים שאינם נכונים כתבו מחדש בצורה מתקנת.

בימי המצור על ירושלים במלחמת העצמאות בשנת תש"ח-1948 נעשה שמוש אחרון בבורות המים הוותיקים, זאת מפני שהערבים ששלטו בלטרון, דרכה עבר צנור המים מראש העין לירושלים, חיבלו בקו המים הבריטי, וייבשו את העיר. כל הבורות, ואפלו הקטנים והמזנחים ביותר, נבדקו, נמדדו ומולאו במים. התברר כי בבתי היהודים בירושלים היו קצת יותר מאלף בורות, שהכילו יחד כמיליון מטרים מעוקבים. אף שכמות המים היתה גדולה למדי, יכלו המים להספיק לתושבי העיר למשך חדש ימים בלבד. "גדוד מחלקי המים" של ארגון "משמר העם" פעל לחלקה מסדרת של המים. הם עברו מדי יום משכונה לשכונה בירושלים, רכובים על עגלות גדולות עמוסות בחביות, ובמרכז כל שכונה עצרו וחלקו מים לכל משפחה לפי צרכיה. במקביל חולק לתושבי העיר תרשים (מצרף בהמשך העמ') המסביר כיצד לחסך ולנצל את המים ביעילות, על ידי שמושים חוזרים, שכן לכל משפחה הקצתה כעשירית מכמות המים בימים רגילים.

בתקופת מלחמת העצמאות נאלצו לחפר בורות מים חדשים.

תושבי ירושלים היהודים יכלו להסתדר ללא אספקת מים כחדש ימים.

בזמן המצור על ירושלים במלחמת השחרור העצמאות נדרשו

התושבים להסתדר עם מחצית מכמות המים שצרכו בדרך כלל.

לפני שהשתמשו במים לשטיפת השרותים נעשו בהם לפחות עוד 2

שמושים.

ולקראת סיום סיפור...

שְׁנוּ רְבוּתֵינוּ: פֶּעַם אַחַת עָלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְרֹגֵל לִירוּשָׁלַיִם וְלֹא הָיָה לָהֶם מַיִם לְשִׁתּוֹת.
הֵלֵךְ נִקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרִיּוֹן אֶצֶל הַגָּמוֹן (שֶׁר גּוּי) אֶחָד,

אָמַר לוֹ: הֲלוֹנִי שְׁנַיִם עֶשֶׂר מַעֲיִנוֹת מַיִם לְעוֹלֵי רַגְלִים וְאֲנִי אֶתֵּן לָךְ שְׁנַיִם עֶשֶׂר מַעֲיִנוֹת
מַיִם, וְאִם לֹא – הֲרִינִי נוֹתֵן לָךְ שְׁנַיִם עֶשֶׂר כִּכָּרֵי כֶּסֶף. וְקָבַע לוֹ זְמַן. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַזְמַן
וְלֹא יָרְדוּ גֶשְׁמִים,

בִּשְׁחֵרִית שָׁלַח לוֹ: שֹׁגֵר לִי אוֹ מַיִם אוֹ מַעוֹת שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ.

שָׁלַח לוֹ: עֲדִין יֵשׁ לִי זְמַן; כָּל הַיּוֹם כָּלוּ שְׁלִי הוּא.

בַּצֹּהֲרִים שָׁלַח לוֹ: שֹׁגֵר לִי אוֹ מַיִם אוֹ מַעוֹת שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ.

שָׁלַח לוֹ: עֲדִין יֵשׁ לִי שְׁהוֹת בַּיּוֹם.

בַּמִּנְחָה שָׁלַח לוֹ: שֹׁגֵר לִי אוֹ מַיִם אוֹ מַעוֹת שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ.

שָׁלַח לוֹ: עֲדִין יֵשׁ לִי שְׁהוֹת בַּיּוֹם.

לָגַלַּג עָלָיו אוֹתוֹ הַגָּמוֹן, אָמַר: אֲפָשֶׁר כָּל הַשָּׁנָה כָּלָה לֹא יָרְדוּ גֶשְׁמִים וְעַכְשָׁיו יָרְדוּ
גֶשְׁמִים!?

נִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁהוּא עֶצֶב, וְנִתְעַטֵּף וְעָמַד בַּתְּפִלָּה וְאָמַר לִפְנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,
גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֶיךָ, שְׁלֹא לְכַבּוֹדִי עֲשִׂיתִי, וְלֹא לְכַבּוֹד בֵּית אָבִא עֲשִׂיתִי, אֲלֵא לְכַבּוֹדֶךָ
עֲשִׂיתִי, שִׁיְהוּ מַיִם מְצוּיִן לְעוֹלֵי רַגְלִים. מִיָּד נִתְקַנְשׁוּ שְׁמַיִם בְּעֵבִים וְיָרְדוּ גֶשְׁמִים, עַד
שֶׁנִּתְמַלְאוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר מַעֲיִנוֹת מַיִם וְהוֹתִירוּ. יָצָא אוֹתוֹ הַגָּמוֹן מִבֵּית הַמֶּרְחֵץ וְנִקְדִּימוֹן בֶּן
גּוּרִיּוֹן יָצָא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ. כְּשֶׁפָּגְעוּ זֶה בָּזֶה,

אָמַר לוֹ: תֵּן לִי דָמֵי מַיִם יוֹתֵר שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ,

אָמַר לוֹ: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁאֵלֶיקִיךָ לֹא הֲרַעִישׁ אֶת עוֹלְמוֹ אֲלֵא בְּשִׁבִּילְךָ, אֲלֵא עֲדִין יֵשׁ לִי פֶתַח
פֶּה עֲלֶיךָ, שְׁאוּצִיא מִמֶּךָ אֶת מַעוֹתֵי, שֶׁכָּבֵר שִׁקְעָה חֲמָה וְגֶשְׁמִים בִּרְשׁוֹתֵי יָרְדוֹ.

חָזַר וְנִכְנַס נִקְדִּימוֹן בֶּן גּוּרִיּוֹן לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְנִתְעַטֵּף וְעָמַד בַּתְּפִלָּה,

אָמַר לִפְנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הוֹדַע שֵׁשׁ לָךְ אֶהוּבִים בְּעוֹלְמִי, מִיָּד נִשְׁכָּה הָרוּחַ וְנִתְפָּזְרוּ
הָעֵבִים וְחָרְחָה הַחֲמָה.

בחרו יחדו באחד מהקטעים בספור וצירו אותו- הסבירו מדוע בחרתם דוקא בקטע זה.

✎ לפניכם משגים שהופיעו לאורך דף הלימוד הכתובים בצורה מבלבלת- נסו לזהות מהם וכתבו אותם בצורה נכונה.

✓ כוסות - _____	✓ רטיקט - _____
✓ כינוס מהיט - _____	✓ קאשמות - _____
✓ נציט הניאוח - _____	✓ תממלח-אתומעצה - _____
✓ תהריק הליחוש - _____	_____
✓ אתמ ממ' - _____	✓ רוקות - _____
✓ אמולמחין - _____	✓ מונקידן - _____
✓ יתמורק - _____	

שימו לב: בין התלמידים שעבדו ברצינות ומלאו את

המשוב תעריך הגרלה

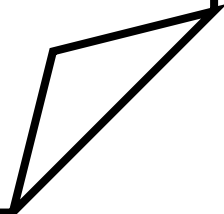
✎ שמות התלמידים:

✎ הנושא שהכי אהבנו:

✎ מהו חדש שלמדנו:

✎ קטע שהיה לנו קשה להבין:

✎ אקראית החברותא הבאה רצינו להציג

כּוֹס אַחַת שֶׁל מַיִם \ מילים: דן אלטגור לחן: דני גרנות

הִיְתָה לִי כּוֹס אַחַת ,
כּוֹס אַחַת שֶׁל מַיִם .
הָיָה זֶה בְּמַצֹּר
בְּעִיר יְרוּשָׁלַיִם .

לִגְמַתִּי מִן הַכּוֹס
טָפָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם .
רַק כָּכָה, לְהִרְטִיב
קִצַּת אֶת הַשְּׁפָתַיִם ;

הִרְטַבְתִּי אֶת שְׁפָתַי !
נָטַלְתִּי אֶת הַמַּיִם ,
וּבִזְהִירוֹת רַבָּה
צִחַצְחַתִּי ת'שִׁינִיִּים .

הִיְתָה לִי כּוֹס אַחַת ,
כּוֹס אַחַת שֶׁל מַיִם .
הָיָה זֶה בְּמַצֹּר
בְּעִיר יְרוּשָׁלַיִם .

צִחַצְחַתִּי אֶת יָשְׁנִי
וּבִשְׁאֲרֵית הַמַּיִם ,
כְּבִסְתִּי, בְּמַחֲלָה ,
זוּג שֶׁל מְכַנְסִים .

כְּבִסְתִּי מְכַנְסִי ,
הַשְּׁחִירוּ קִצַּת הַמַּיִם .
אֲזִי בְּאוֹתָהּ הַכּוֹס
כְּבִסְתִּי זוּג גַּרְבִּים .

הִיְתָה לִי כּוֹס אַחַת ,

כּוֹס אַחַת שֶׁל מַיִם .
הָיָה זֶה בַּמָּצוֹר
בְּעִיר יְרוּשָׁלַיִם .

כַּבֵּסְתִּי אֶת גִּרְבִּי
וְאָז בַּכּוֹס הַמַּיִם
שָׁטַפְתִּי תַרְיָצָפָה
שֶׁלֹא רוּחַ צֶה חֲדָשִׁים .

אֶת הַסְמֶרְטוּט הַלַּח
סָחַסְתִּי בַיָּדִים ,

הִשְׁקִיתִי בְּעֶצֶץ
שׁוֹשֵׁן אֶפְלוֹ שְׁנַיִם .

סָחַסְתִּי עוֹד יוֹתֵר ,
וּבְעֶזְרַת שְׁמַיִם
בְּבֵית הַשְּׁמוּשׁ
הוֹרְדוּ, סוֹף סוֹף, קִצָּת מַיִם .

חֲזַרְתִּי אֶל הַכּוֹס .
נוֹתַרְהָ עֶפֶה שֶׁל מַיִם .
אֲזַ בְּטַפָּה הַזֹּאת
רַחֲצִי תִידִיִּים .

הִיָּתָה לִי כּוֹס אַחַת ,
כּוֹס אַחַת שֶׁל מַיִם .
נִס חֲנֻכָּה
שׁוֹב לֹא קָרָה
בְּעִיר יְרוּשָׁלַיִם.